

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до техніко-економічної практики
для студентів спеціальності
051 - «Економіка»,
076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
денної форм навчання

Затверджено методичною
радою університету,
протокол №   від   р.

Харків 2018

Укладачі: Г.В. Поясник
А.О. Близнюк

Кафедра економіки і підприємництва

ВСТУП

Технологічна техніко-економічна практика проводиться по закінченню другого року навчання студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра напряму (спеціальності) 051 – «Економіка», 076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Студенти 2 курсу після завершення теоретичного курсу проходять техніко-економічну практику тривалістю три тижні.

При виїзді на об'єкт практики студент повинний мати такі документи:

- 1) напрямок на практику від університету;
- 2) робочу програму практики;
- 3) завдання кафедри на вивчення питань, для подальшого використання у НДРС.

Техніко-економічна практика студентів може проходити індивідуально, головним чином, у планово-економічному відділі, відділі праці і заробітної плати, бухгалтерії підприємства (здійснюється знайомство і з роботою інших структурних підрозділів підприємства), чи, за рішенням кафедри – в бригадах. Студенти-практиканти можуть бути зараховані на роботу дублерами чи стажистами.

Під час практики студенти зобов'язані:

- виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;
- підпорядковуватися чинним на підприємстві правилам внутрішнього трудового розпорядку, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- відповідати за виконану роботу і її результати нарівні зі штатними робітниками підприємства;
- щодня звістки щоденник роботи практиканта, заповнюючи усе його поділи.

Учбово-методичне керівництво практикою здійснюють:

- від інституту - викладачі кафедри економіки підприємства;
- від підприємства – керівні робітники і спеціалісти планово-економічних і інших відділів і служб підприємства.

Керівники практики від підприємства зобов'язані:

- у тісному контакті з керівником від інституту організувати проходження практики студентів відповідно до програми і календарного графіка;
- забезпечити якісне проходження студентом інструктажу з охорони праці і техніку безпеки;
- здійснювати постійний контроль за ходом виробничої роботи студентів, допомагати їм правильно виконувати всі завдання програми практики і функціональні обов'язки по тимчасово зайнятій посаді;
- піклуватися про побут студентів;
- знайомити студентів із передовими методами роботи і консультувати їх по виниклих виробничих питаннях і ситуаціям;
- контролювати дотримання виробничої дисципліни і повідомляти на кафедру економіки підприємства (телефон 738-77-87) про всі нещасливі випадки і порушення студентами правил внутрішнього розпорядку підприємства.

Наприкінці практики керівник від підприємства складає на кожного студента виробничу характеристику, що відбиває рівень виконання програми практики й індивідуальні завдання, відношення студента до роботи, участь у громадському житті підприємства й інші.

Керівник практики від підприємства не має права без попередження керівника практики від інституту звільняти студентів від роботи на який би те ні було термін у період проходження практики. Таке звільнення розглядається, як самовільний відхід студента від практики.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

1.1. **Метою** практики є закріплення теоретичних знань і придбання практичних навиків у галузі планування, організації, управління, обліку й аналізу трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, техніко-економічної діяльності підприємств.

1.2 **Основні завдання** практики полягають у практичному ознайомленні з посадовими правами і обов'язками економіста (керівника середнього управлінського рівня) підприємства стосовно до

конкретної його діяльності, засвоєнні найважливіших положень про функціонування служб і підрозділів підприємства, що забезпечують виробничо-управлінську і соціально-економічну діяльність всього підприємства в цілому; визначенні фінансово-економічного стану підприємства, практичному ознайомленні з принципами складання балансу та інших фінансових документів підприємства; набутті навичок самостійного пошуку інформації та її аналізу для подальшого використання у курсовому та дипломному проектуванні.

1.3. По завершенні практики студенти повинні:

знати: організацію управління виробництвом; методику планування обліку, аналізу матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; методику оцінки техніко-економічної діяльності підприємства; організацію маркетингової діяльності.

вміти: приймати управлінські рішення й оцінювати їх ефективність; оцінювати типи організаційної структури; вести облік матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; розраховувати показники стану і використання ресурсів і виконувати аналіз; планувати діяльність підприємства; вести маркетингові дослідження; розробляти ефективний комплекс маркетингу і стратегію; практично здійснювати роботу економіста й організатора виробництва.

2. ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Студент зобов'язаний своєчасно прибути на об'єкт практики і знаходитися там протягом усього періоду практики, установленого наказом ректора по університету.

На об'єкті практики студент разом із керівником практики від виробництва повинний вирішити питання постановки на табельне урахування і визначення робочого місця; проходження інструктажу з охорони праці, а також побутові питання.

Студент розробляє і погоджує з керівниками практики від підприємства і від університету календарний план проходження практики. При цьому необхідно керуватися такою зразковою розкладкою часу по поділах програми практики:

Таблиця 2.1 – Розкладка часу по поділах програми практики

Найменування етапів практики	Кількість днів
Прибуття на підприємство, оформлення документів про прибуття і зарахування на практику, проходження інструктажу з охорони праці, визначення робочого місця, постановка на табельне урахування, рішення житлового питання	1
Знайомство з об'єктом практики, організаційною формою підприємства, її структурою керування. Вивчення виробничої бази і програми, підсумкових показників роботи за рік. Аналіз показників по праці і заробітній платі. Вивчення методів і прийомів керування трудовими ресурсами.	1-3
Вивчення складу і структури основних фондів підприємства. Аналіз заможності складу і стани основних фондів і ефективності їхній використання.	1-3
Вивчення фінансової діяльності підприємства: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про витрати і прибутки, декларації про прибутки й ін. Аналіз складу і структури собівартості, прибутків і прибули підприємства, розподіли прибули	1-3
Виконання індивідуального науково-дослідного завдання	1-3
Оформлення звіту і всіх необхідних документів по практиці	2-3
Захист звіту з практики	1-3

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА ПРАКТИКИ

Організаційна форма підприємства, види діяльності, засновники, джерела фінансування, структура керування. Прогнози розвитку.

Дослідження кон'юнктури ринку. Характеристики продукції та її споживачів. Вибір пріоритетного товару.

2. ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА

Виробнича база, техніко-експлуатаційні показники. Аналіз виконання плану по різноманітних видах товарів, послуг, робіт.

Організація виробництва. Оптимізація кадрового складу, матеріальних ресурсів, фінансів. Генеральний план підприємства.

Удосконалювання виробничої структури.

3. СКЛАД І СТРУКТУРА ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз складу і стан основних фондів. Виробнича потужність підприємства. Показники використання основних виробничих фондів і аналіз ефективності використання основних фондів.

4. КЕРУВАННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ

Кадри підприємства і їхньої структури.

Керування трудовими ресурсами.

Мотивація праці. Оцінка ефективності чинної системи матеріального і морального заохочення.

5. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Принцип організації фінансів підприємства.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Форми зовнішньоекономічної діяльності. Операції підприємства по експорті (імпорту).

6. СКЛАД І СТРУКТУРА СОБІВАРТОСТІ

Поняття, структура, склад і класифікація витрат. Шляхи зниження собівартості й економія матеріальних ресурсів.

Склад і структура прибутків.

7. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Виконується відповідно до завдання керівника НДР.

4. ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПО ПРАКТИЦІ

По закінченні практики студент надає на кафедру звіт та щоденник практики.

Загальною формою звітності за підсумками практики є письмовий звіт, що повинний складатися з титульного листа, змісту, вступу, основних розділів, висновків, списку використаних літературних джерел і додатків.

У вступі вказується ціль і задачі практики і стислі зведення про базу практики. Основні розділи повинні містити виклад матеріалу, обумовленого програмою практики й індивідуальним завданням. Висновки повинні містити стислі підсумки за результатами проведеної роботи. У списку використаних джерел повинні бути подані: літературні джерела, технічні звіти підприємства, інші документи, що були використані при написанні звіту і на який є посилання в тексті. У додатках варто включати допоміжний матеріал: таблиці розрахунків із використанням ЕОМ, конструкторські і текстові документи і т.п..

Звіт дається за декілька днів до закінчення практики керівнику практики від підприємства. Він повинний перевірити звіт, підписати і завірити підпис печаткою.

Звіт, разом із щоденником практики та затверджений печаткою підприємства та підписом керівника від нього, вдається для перевірки керівнику практики від кафедри. При наявності зауважень студент зобов'язаний їх усунути. У щоденнику керівник практики від кафедри дає висновок про роботу студента.

Звіт про проходження техніко-економічної практики захищається студентом із диференційованою оцінкою керівнику чи в комісії, яку призначає завідуючий кафедрою. При захисті враховуються: змістовність й оформлення звіту, якість виконання індивідуального завдання, наявність раціоналізаторських пропозицій, характеристика (відгук) керівника від бази практики, наявність заохочень по підприємству, підготовка матеріалів на конференцію, а також знання, уміння і навички, отримані під час проходження практики.

Звіт по переддипломній практиці повинний бути написаний, надрукований або набраний на ЕОМ із використанням будь-якого редактора текстів на форматі А4 (210x297мм). Оформляти звіт необхідно відповідно до вимог нормативних документів.

Кращі роботи рекомендуються на конкурс звітів, що проводить кафедра економіки підприємства. Звіти, що зайняли на конкурсі перші три місця, заохочуються наказом керівництва університету.

Звіти студентів, які не виконали програму практики або отримали негативну характеристику про роботу на підприємстві під час практики, оцінюються незадовільно й потребують переробки.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бабій М.В. Обґрунтування раціональної тривалості робочого часу водія при виконанні транспортних операцій [Текст] / М.В. Бабій, А.Й. Матвійшин// Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. №169. – 232-236 с.

2. Башкатова Є.І. Планування роботи автотранспортного підприємства: програмир. навчання: [навч. посібник]/Є.І. Башкатова, Т.А. Здерева, Ю.С. Стельмаховській. – Київ: Вища шк., 1988. – 286 с.

3. Бичанин В.В. Экономика предприятия отрасли: учеб.-метод.комплекс /Сост. и общ.ред. В.В. Бичанина. – Новополюцк; УО «ПГУ», 2007. – 400 с.

4. Білібіна Н.Ф. Організація, планування і управління автотранспортними підприємствами: [навч. для вузів за фахом —Економіка і орг. автомобіл. трансп.// Н.Ф. Білібіна, М.П. Улицький, А.Б. Миротин та ін]; ред.: Л.А. Бронштейн, К.А. Савченко. – 2-е вид., Перераб. і доп. – М.: Вища. шк., 1986. – 359 с.

5. Бойчик І.М. Экономика підприємств : навч. посібник / Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І. – Львів: —Сподом, 2000. – 212 с.

6. Бычков В.П. Экономика автотранспортного предприятия: Учебник / В.П. Бычков. - М.: ИНФРА-М, 2014. - 383 с.

7. Будрин А.Г. Экономика автомобильного транспорта: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.Г. Будрин, Е.В. Будрина, М.Г. Григорян и др. ; под ред. Г.А. Кононовой. - М. : Издательский центр «Академия», 2009. - 320 с.

8. Будрин А.Г. Экономика автомобильного транспорта: Учебник / А.Г. Будрин, Е.В. Будрина, М.Г. Григорян и др.; под ред. Е.В. Будриной. - 5-е изд., перераб. - М.: Издательской центр «Академия», 2016. - 320 с.

9. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник ; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 608 с.

10. Вовк Ю.Я. Пути формирования ресурсоэффективной транспортной системы / Ю.Я. Вовк // Экономические тенденции, 2017. – Вып. 1, №1. – 22-29 с. (Білорусь).

11. Воркут А.И. Грузовые автомобильные перевозки. – К.: Виш. школа, 1986. – 447 с.

12. Войнаренко М.П. Податковий облік і аудит: підручник / М.П. Войнаренко, Г.В. Пухальська. – К.: ВЦ —Академія, 2009. – 367 с.

13. Горова К.О. Конспект лекцій з дисципліни „Основи економіки транспорту” / Горова К.О. / – Харків: ХНАДУ, 2011. – 77 с.

14. Голованенко С.Л. Економіка автомобільного транспорту / Голованенко С.Л. – М.: Вища школа, 1983. – 352 с.

15. Голованенко С.Л. Збірник задач за курсом —Економіка автомобільного транспорту” / Голованенко С.Л., Жарова О.М., Посипай В.Г. М.: Вища школа, 1980.

16. Голованенко С.Л. Справочник инженера-экономиста автомобильного транспорта / С.Л. Голованенко, О.М. Жарова, Т.И. Маслова, В.Г. Посыпай. – К.: Техника, 1991. – 351 с.

17. Горова К.О. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Основи економіки транспорту” / Горова К.О., Кирчата І.М. / – Харків: ХНАДУ, 2011. – 70 с.

18. Дзюра В.О. Обґрунтування швидкості руху на міських вулицях і дорогах / В.О. Дзюра // Міжвузівський збірник «Наукові нотатки». – Луцьк, 2016. – Вип. №55. – 112-116 с.

19. Дмитриев И.А. Экономика предприятий автомобильного транспорта: учебное пособие / И.А. Дмитриев, О.М. Жарова. – Харьков: Знаду, 2004. – 184 с.

20. Жарова О.М. Типові задачі з економіки автомобільного транспорту: Навч. посібник для автотрансп. спец. вузів. – М.: Вищ. шк., 1991. – 223 с.

21. Жарова О.М. Типові задачі з економіки підприємства автомобільного транспорту: навч. посіб. для автотрансп. спец. ВУЗів / О.М. Жарова, І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата. – вид. 2-ге перероб. і доп. - Х.: ХНАДУ, 2013. – 196 с.

22. Закон України «Про транспорт».

23. Закон України «Про автомобільний транспорт»

24. Податковий кодекс України

25. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

26. Іванілов О.С. Економіка підприємств автомобільного транспорту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.С. Іванілов, І.А. Дмитрієв, І.Ю. Шевченко. - Х.: Стиль-Издат, 2017. - 632 с.

27. Іванілов О.С. Економіка підприємства: Підручник / О.С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.

28. Каплан Т.Л. Пути улучшения использования основных производственных фондов на автомобильном транспорте / Каплан Т.Л. – М.: Транспорт, 1981. – 136 с.

29. Конспект лекцій з дисципліни „Логістика» для студентів галузі знань 27 транспорт, спеціальність 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С., Бабій М.В. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 185 с.

30. Криворучко О.М. Типові задачі з економіки праці на автомобільному транспорті: навч. посібник / Криворучко О.М. – Х.: ХНАДУ, 2002. – 213 с.

31. Организация коммерческой работы на автомобильном транспорте: учебник для Вузов; под.ред. Е.А. Олейникова. – М.: ЗАО Бизнес школа —Интел-синтез», 1997. – 288 с. 144

32. Попова Н.В. Маркетинг транспортных услуг: учебное пособие. –Х.: ХНАДУ, 2002. – 224 с.

33. Попович П.В. Методичні вказівки для виконання курсової роботи з дисципліни „Основи економіки транспорту» для студентів спеціальності 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 36 с.

34. Попович П.В. Методичні вказівки для практичних занять з дисципліни „Основи економіки транспорту» для студентів спеціальності 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 114 с.

35. Попович П.В. Методичні вказівки для виконання курсової роботи з дисципліни „Логістика» для студентів спеціальності 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С., Бабій М.В. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 54 с.

36. Попович П.В. Аналітичні технології в забезпеченні економічної ефективності логістичних систем / Попович П. // Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. №169. – 223-225 с.

37. Попович П. В. Дослідження тенденцій розвитку ринку вантажних автомобільних перевезень в сучасних умовах // Попович П.В., Шевчук О.С. Матвійшин А.Й., Лотоцька В.Н. / Науковий журнал. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки. – Житомир: №2(77)-2016. – 224-228 с.

38. Попович П.В. Економічні аспекти використання послуг 3PL операторів вітчизняними підприємствами. Науковий журнал. – Луцьк: Луцький НТУ, 2016. № 2. – 125-129 с.

39. Пухальська Г.В. Податковий облік: причини виникнення, суть та організація на підприємстві // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2004. - №6. – 94-96 с.

40. Примак Т.О. Економіка підприємства: навчальний посібник / Примак Т. О. - К.: Вікар, 2001. – 178 с.

41. Пушкар М.С. Фінансовий облік: підручник / Пушкар М.С. – Тернопіль, — Картбланш, 2002. – 628 с.

42. Сопко В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Сопко В. – 3-тє вид. – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.

43. Тарангул Л.Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика): Монографія / Тарангул Л.Л. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.

44. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник / Ткаченко Н.М. – К.: А.С.К., 2000. – 784 с.

45. Управление транспортными системами. Транспортное обеспечение логистики: учебник и практикум для академического бакалавриата / В. Д. Герами, А. В. Колик. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 510 с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.

46. Цьонь О.П. Правові аспекти організації перевезень вантажів у міжнародному сполученні / Цьонь О.П. // Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. №169. – 209-211 с.

47. Цьонь О.П. Шляхи визначення оптимальних відстаней між пунктами транспортної мережі / Цьонь О.П. // Міжвузівський збірник — Наукові нотатки. Випуск №55. – Луцьк.: ЛНТУ, 2016. – 418-421 с.

48. Чабанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник / Н.В. Чабанова, Ю.А. Василенко. – К. Академія, 2000. – 476 с.
49. Шевчук О.С. Вплив показників ефективності на безпеку руху вулично-дорожніми мережами/ Шевчук О. С. // Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. № 169. – С. 205 - 209.
50. Шинкаренко В.Г. Економіка праці на автомобільному транспорті: Навчальний посібник / В.Г. Шинкаренко, О.М. Криворучко. – Х.: ХНАДУ, 2012. – 344 с.
51. Шинкаренко В.Г. Управление результатами деятельности работников АТП / В.Г. Шинкаренко, О.Н. Криворучко. – Х.: ХГАДТУ, 1999. – 143 с.
52. Шинкаренко В.Г. Економіка праці на автомобільному транспорті: навч. посібник / Шинкаренко В.Г., Дмитрієв І.А., Криворучко О.М. – Х.: ХДАДТУ, 2000. – 305 с. 145
53. Шинкаренко В.Г. Нормативне планування праці й заробітної плати на підприємствах автомобільного транспорту. – К.: Техніка, 1991. – 160 с.
54. Шинкаренко В.Г. Экономическая оценка нововведений на автомобильном транспорте: учеб. пособие / В.Г. Шинкаренко, О.М. Жарова. – Х.: ХНАДУ, 2004. – 156 с.
55. Якість транспортних послуг: управління, розвиток та ефективність: монографія / Г.Ю. Кучерук; Держ. екон.-технол. ун-т трансп. - К.: ДЕТУТ, 2011. - 205 с., - Бібліогр.: 199- 205 с. - укр.
56. Dzyura V. Ways of improvement of the city road network functioning / V. Dzyura // Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics, 2016. – Vol. 1, No. 1. – p. 11-15. (Польща).
57. Karpenko O., Kovalchuk S., Shevchuk O. Prospects on Ukrainian logistics market orientation for international customers. Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics, [S.l.], v. 1, n. 1, p. 27-33, dec. 2016.
58. Popovych P., Shyriaieva S., Selivanova N. Analysis of the interaction of participants freight forwarding system. Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics, [S.l.], v. 1, n. 1, p. 16-22, dec. 2016.

Додаткова:

59.Шеремет Ю. Р. Анализ хозяйственной деятельности / Шеремет Ю. Р. – М. : Экономика, 2015. – 352 с.

60.Ткаченко Н. К. Бухгалтерский учет на предприятиях с разными формами собственности / Ткаченко Н. К. – Киев : "А.С.К.", 2016. – 322 с.

61.Завьялов Л.С. Маркетинг во внешнеэкономической деятельности: методические рекомендации / [под.общ.ред. Завьялова Л.С. и Демидова В.Е.] – М.: Внешторгиздат., 2014. – 152 с.

62.Демин А.А. Фирмы : первые итоги / Демин А.А. // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2016. – С. 204.

63.Уткин Э. А. Бизнес-план. Как развернуть собственное дело / Э.А. Уткин, А.И. Кочетова. – М. : Ассоциация авторов и издателей "ТАМДЕМ". Издательство ЭКМОС, 2015. – 176 с.

Інформаційні ресурси:

64.Методичні вказівки до виробничої та переддипломної практики студентів денної форми навчання напряму 051 – «Економіка» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: //portai.khadi.kharkov.ua

65.Електронний ресурс: [http://www.e-
ng.ru/ekonomika_i_ekonomicheskaya_teoriya/ekonomichne_zrostannya
a_transportni.html](http://www.e-
ng.ru/ekonomika_i_ekonomicheskaya_teoriya/ekonomichne_zrostannya
a_transportni.html)

66.Електронний ресурс: [http://www.vevivi.ru/best/
Ekonomchne-zrostannya-Transportn-poslugi-ref116358.html](http://www.vevivi.ru/best/
Ekonomchne-zrostannya-Transportn-poslugi-ref116358.html)

ДЛЯ ПОТАТОК

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до техніко-економічної практики
для студентів спеціальності
051 - «Економіка»,
076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
денної та заочної форм навчання

Укладачі:

Поясник Георгій Володимирович
Близнюк Андрій Олександрович

Відповідальний за випуск:

О.С. Іванілов